

Engleski jezik na visokoškolskim ustanovama u odnosu na stvarni svijet - što poučavamo?

Lana Mesmar Žegarac, Ivana Grabar

SAŽETAK: Učenje stranog jezika, posebice engleskog, postavljeno je kao jedan od najpoželjnijih ciljeva i vještina traženih na lokalnom i međunarodnom tržištu rada. U Hrvatskoj učenje jezika počinje vrlo rano, te se često nastavlja sve do visokoškolske razine. Postavlja se pitanje vrste jezika koji pojedinac u stvarnosti treba za napredovanje u karijeri ili uspjeh u poslovnom svijetu – radi li se o jeziku za posebne potrebe, općem, poslovnom ili akademskom jeziku? To pitanje povlači nedoumicu o tome nudi li tercijarna razina učenje jezika koji se smatra potrebnim prema nekim općenitim kriterijima ili je taj jezik prilagođen stvarnoj situaciji u poslovnom svijetu u koji studenti kreću nakon završetka studija? Odgovore smo pokušali pronaći provođenjem ankete među studentima i zaposlenicima u zanimanjima srodnima onima za koje studente priprema studijski program. Anketa je otkrila razlike u pogledu vrste jezika koji studenti smatraju da trebaju i onog koji će zaista trebati prema mišljenju onih koji u tom polju raspolažu nekim iskustvom. U skladu s dobivenim saznanjima potrebno je razmotriti silabus prema kojem se studentima oblikuju seminari, vježbe i predavanja iz engleskog jezika: predajemo li jezik imajući na umu stvarne potrebe ili samo kako bismo zadovoljili formu?

Ključne riječi: *tercijarno obrazovanje, svrha, analiza potreba, silabus engleskog jezika, stvarne potrebe*

University English vs. the real world – what are we teaching?

ABSTRACT: Learning a foreign language (most of all English) has become established as one of the most desired goals of individuals trying to be competitive in the national and international labor markets. In Croatia, learning a foreign language starts very early and is continued up to tertiary education at the majority of institutions. The questions that arise entail the kind of language an individual requires while pursuing their career – whether it is general, academic, business, or for specific purposes (English) – and, in accordance with the need – whether formal tertiary education provides this specific type of language. The authors have tried to answer the questions by conducting a needs analysis among students of bachelor programs and individuals working in business sector to compare the students' ideas and business people's experiences. The answers given by participants in an online questionnaire were collected and analyzed using the SPSS software. The results obtained show a discrepancy between the language students think is needed and what those with experience in the labor market actually use. This opens up a possible issue with regard to the syllabus at university in the relation to actual needs: Are we teaching a foreign language by having a real need and purpose in mind or are we just teaching the language for the sake of teaching it?

Keywords: *tertiary education, purpose, needs analysis, English syllabus, business needs*

UVOD

Učenje engleskog jezika široko je priznato kao jedan od prioriteta obrazovnog sustava u svijetu, kao i u Republici Hrvatskoj. Počevši često čak od predškolske razine, nastava tog jezika nastavlja se kroz sve razrede osnovne, srednje škole, te formalno završava studijem. Tercijarna razina često nije posljednja etapa u ovom dugotrajnom procesu: kao što autorice ovog članka mogu posvjedočiti svojim iskustvom u radu s odraslim polaznicima škola stranih jezika, engleski jezik uči se u sklopu cjeloživotnog obrazovanja kroz sve dobne skupine i kroz sva područja djelatnosti. Iako dio polaznika tih škola jezik uči iz vlastite privatne motivacije, najčešće je razlog izražena potreba vezana uz radno mjesto, intervju za posao koji se sve češće vode na engleskom, testiranja znanja jezika koja određuju hoće li netko dobiti posao ili promaknuće. Time

engleski jezik postaje izrazito važna komponenta ekonomske prednosti u smislu mogućnosti sklapanja poslova s vanjskim poduzećima ili kompetitivne prednosti kod zaposlenja. Uzevši u obzir važnost samog predmeta, postavlja se pitanje je li on i na prikladan i adekvatan način osmišljen, prvenstveno na toj posljednjoj stepenici formalnog obrazovanja, studiju, kao direktnoj poveznici između obrazovanja i zaposlenja. Pruža li nastava engleskog jezika na tercijarnoj razini učinkovitu podlogu za ono što studente čeka kao buduće zaposlenike i natjecatelje za određeno radno mjesto ili se svodi na recikliranje materijala iz srednje škole i kolegij koji nema ni važnost ni naglasak koji zaslužuje? Autorice ovog članka pokrenule su preliminarno istraživanje kako bi opravdale sumnju da je posljednje navedeno zapravo bliže istini, te su, u želji da se kolegij engleskog jezika u ustanovi u kojoj rade približi što je više moguće stvarnom svijetu, odlučile

ciljna pitanja postaviti i struci – ljudima koji u stvarnom poslovnom svijetu svaki dan trebaju i koriste engleski jezik.

Međutim, postavlja se pitanje razlikuje li se uopće predmet engleskog jezika na različitim razinama obrazovnog sustava. U ovom se kontekstu uzima u obzir razlika između pojmova općeg jezika te jezika za posebne namjene – General English (GE) te English for Specific Purposes (ESP). Opći engleski jezik pokriva općenite teme svakodnevnog života, gramatiku i vokabular jednak za sve polaznike, učenike, studente. ESP se razlikuje po tome što uključuje potrebu za autentičnim tekstovima, vezan je uz specifične poslovne situacije, predviđa buduće potrebe studenata na radnom mjestu s maksimalnim fokusom na na komunikativne sposobnosti i kompetencije (Geng, 2014; Rahman, 2015). Prema tome, takva nastava mora se bazirati na fleksibilnosti i biti strukturirana prema provedenim analizama potreba. Dakle, obaveza i zadatak je nastavnika, kao vodiča u procesu usmjeravanja i limitiranja učenja jezika na relevantne kompetencije, nadograđivati i rekreirati silabus prema aktualnim analizama potreba studenata. Takav pristup uzima u obzir potrebe vezane uz stvarnu situaciju, osobne potrebe i želje vezane uz učenje i nedostatke koje studenti percipiraju u svom trenutnom stanju (vidi Hutchinson i Waters 1987; Rahman, 2015).

STRANI JEZIK NA SVEUČILIŠTU

Sveučilište Sjever, na kojem engleski jezik poučavaju obje autorice rada, postoji od 2001. (u početku Visoka elektrotehnička škola s jednim studijskim programom, kasnije Veleučilište u Varaždinu sa šest studijskih programa, a danas najmlađe hrvatsko sveučilište s 11, a od nove akademske godine 2017./2018. s 13 studijskih programa od kojih neki na preddiplomskoj, a neki na diplomskoj razini). Na Sveučilištu u dva Sveučilišna centra (Varaždin i Koprivnica) studira oko 3500 studenata. Svi oni su u nekom trenutku položili engleski jezik koji se u nazivu i silabusu razlikuje od studija do studija. S obzirom da su studenti grupirani prema tome jesu li redovni ili izvanredni studenti (a ne prema razini poznavanja jezika) zbog tehničkih razloga, grupe su izrazito heterogene u pogledu razine poznavanja jezika. Osim što su grupe studenata velike (oko 30-ak studenata), silabus je jednak za sve, bez obzira jesu li u osnovnoj i srednjoj školi učili engleski ili njemački kao prvi strani jezik. Nažalost, ne postoje pripremni kolegiji za niže razine.

Nadalje, engleski jezik studenti imaju na svim studijima samo dva semestra tijekom preddiplomskog studija, a na diplomskom ga ni nema. To je jako malo vremena za "prave stvari". Iz toga proizlazi da se studente poučava do one mjere koja je potrebna da polože ispit iz kolegija.

Engleski se u navedenom obliku tretira kao sporedan predmet, što je vidljivo i u nedostatku motivacije studenata za angažiran rad u nastavi (Kovačić, Kirinić i Divjak, 2009).

Uz sve navedeno, materijali za pojedine struke ne postoje u gotovom obliku već je na nastavniku da prikuplja i oblikuje materijale za nastavu.

S obzirom da autorice iza sebe imaju iskustvo rada u nastavi u školama stranih jezika (s različitim uzrastima, razinama i vrstama jezika), kao i dobar odnos sa

sadašnjim i bivšim studentima, dolazi se do ideje da je nešto potrebno mijenjati. S obzirom da su neki od problema tehničke naravi, ono što se može prilagoditi jest samo poučavanje. Da bi se to omogućilo i odradilo na najučinkovitiji način, prvo je bilo potrebno identificirati i analizirati potrebe studenata u budućem profesionalnom životu, identificirati potrebne jezične vještine te zabilježiti prijedloge vezane uz buduće planiranje nastave, što su ujedno postali ciljevi preliminarnog istraživanja koje opisuje ovaj rad.

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Istraživanje je provedeno u ožujku 2017., a korištena metoda je online upitnik kojeg su izradile autorice rada koristeći Google obrazac. Upitnik je izrađen na način da se ispitanici već pri prvom pitanju svrstavaju u 3 skupine: nastavnici, studenti i zaposlenici. Na taj način se omogućuje sagledavanje trenutačnog stanja u kojem se nalazi strani jezik na sveučilišnoj razini, ali i potencijalnih poboljšanja na temelju stvarne situacije u struci.

Upitnik je bio dostupan na poveznici kojoj su mogli pristupiti studenti te su je mogli proslijediti svojim kolegama. Poveznica je prosljeđena i djelatnicima iz različitih područja koji su isto tako zamoljeni da poveznicu prosljede poznanicima. Sve je ponovljeno i s profesorima koji se bave jezikom struke. Rok za popunjavanje bio je 7 dana.

U istraživanju su sudjelovala 64 ispitanika (38 studenata, 20 zaposlenih u nekoj gospodarskoj djelatnosti i 6 nastavnika). S obzirom da je upitnik popunio malen broj nastavnika, za ovo su se istraživanje autori odlučili isključiti nastavnike te se fokusirati na studente, kao predstavnike onih koji trenutno sudjeluju u nastavnom procesu, i zaposlene u nekoj od djelatnosti koja ima dodirne točke sa studijima koji se provode na Sveučilištu Sjever, kao ispitanike koji bi mogli dati realnu sliku o potrebama za stranim jezikom u nekoj od djelatnosti.

Najveći broj ispitanika pripada populaciji studenata kao ciljanoj populaciji ovog istraživanja i to studenata Svučilišta Sjever i Sveučilišta u Zagrebu. Zaposlenici dolaze iz različitih gospodarskih djelatnosti (turizam, informatika, novinarstvo, programiranje, proizvodnja, građevina, ekonomija, prodaja, komercijala, energetika).

Upitnik se sastojao od nekoliko pitanja koja su se razlikovala ovisno o grupi ispitanika, odnosno bila su prilagođena pojedinoj grupi. Pitanja su bila fokusirana na poželjnu i potrebnu razinu jezika i vrstu jezika, željene i potrebne vještine te jezični segment, odnosno kojim bi se jezičnim segmentom poučavanje jezika trebalo/bilo korisno baviti.

Studenti su trebali navesti naziv studija, razinu jezika prema vlastitoj samoprocjeni prema Zajedničkom europskom referentnom okviru za strane jezike (ZEROJ), vrstu jezika koju bi htjeli učiti na visokoškolskoj ustanovi (moguć odabir između kategorija Opći engleski, Akademski engleski, Poslovni engleski, Engleski za posebne namjene, Uopće ne želim učiti engleski), vještinu koju bi posebno htjeli razviti na nastavi stranog jezika (čitanje, pisanje, slušanje, govor), vještinu koju smatraju najpotrebijom/najkorisnijom za svoju buduću struku (čitanje, pisanje, slušanje, govor), koliko je važno pojedino područje jezika pri učenju

engleskog jezika (moguć odabir između kategorija Poznavanje vokabulara, Poznavanje gramatike, Poznavanje kulture vezane uz englesko govorno područje, Fluentnost u komunikaciji), koja vrsta engleskog jezika je prema njihovom mišljenju potrebna/korisna za buduću struku (moguć odabir između kategorija Opći engleski, Akademski engleski, Poslovni engleski, Engleski za posebne namjene) te što očekuju od nastave engleskog jezika na visokoškolskoj ustanovi. Posljednje pitanje bilo je opcionalno jer je bilo u obliku eventualnih napomena.

Zaposlenicima su postavljena slična pitanja. U početku su odmah trebali navesti naziv djelatnosti kojom se bave, zatim koliko često koriste engleski jezik na radnom mjestu, razinu jezika prema vlastitoj samoprocjeni prema ZEROJ-u, vrstu jezika za koju smatraju da je potrebna/korisna u njihovom radnom okruženju (moguć odabir između kategorija Opći engleski, Akademski engleski, Poslovni engleski, Engleski za posebne namjene, Poznavanje engleskog jezika uopće nije potrebno), vještinu koju smatra najpotrebnijom/najkorisnijom u njihovom radnom okruženju (čitanje, pisanje, slušanje, govor), koliko je važno pojedino područje engleskog jezika u radnom okruženju (moguć odabir između kategorija Poznavanje vokabulara, Poznavanje gramatike, Poznavanje kulture vezane uz englesko govorno područje, Fluentnost u komunikaciji) te što bi preporučili (ukratko opisali) kao obaveznu temu, područje, dio gramatike i slično u nastavi engleskog jezika na visokoškolskoj ustanovi. Posljednje pitanje bilo je opcionalno jer je bilo u obliku eventualnih napomena.

REZULTATI I RASPRAVA

Detaljnou analizom prikupljenih odgovora, dobiveni podaci upućuju na zanimljive rezultate.

Studenti

Studenti su se većim dijelom izjasnili da je prema vlastitoj samoprocjeni njihova razina poznavanja jezika prema ZEROJ-u B2 (39,5%). Njih nešto manje se izjasnilo za B1 (36,8%). Navedena razina odgovara potrebnoj sveučilišnoj razini poznavanja jezika.

44,7% studenata bi htjelo učiti Poslovni engleski jezik, njih 21,1% Opći engleski, 18,4% Engleski za posebne namjene te 15,8% Akademski engleski. Iz navedenoga proizlazi da su studenti osviješteni da će se od njih očekivati primjenjivost jezika u stvarnom poslovnom okruženju.

Studenti su se u sljedećem pitanju trebali izjasniti o vještini koju bi posebno htjeli razviti na nastavi stranog jezika (čitanje, pisanje, slušanje, govor). Mogli su svakoj od vještina pridodati brojku od 1-5 (gdje je 1 "uopće ne", a 5 "svakako"). Najviše studenata pridružilo je odgovor "svakako" uz vještinu govora, što ne iznenađuje s obzirom na učestalou komunikaciju na engleskom jeziku na globalnoj razini (Smith, 2015). To se i poklapa s njihovim očekivanjima o kojima će biti govora kasnije u radu.

Slijedom navedenog, govor smatraju najpotrebnijom/najkorisnijom vještinom za buduću struku.

Poznavanje vokabulara je prema mišljenju studenata u usporedbi s ostalim jezičnim segmentima od velike važnosti za učenje engleskog jezika (32 ispitanika od

njih 38 smatra da je poznavanje vokabulara "svakako" važno pri učenju engleskog jezika).

Velik dio studenata (njih 31) je odabrao 5 ("svakako") za Poslovni engleski jezik u kontekstu vrste jezika koju smatraju potrebnom/korisnom za buduću struku. Njih 26 odabralo je Opći engleski jezik. Iz navedenoga proizlazi da veći dio studenata želi učiti Poslovni engleski (vidljivo i iz jednog od ranijih odgovora) jer smatraju da je to vrsta jezika koja je potrebna za njihovu buduću struku.

Pretposljednje pitanje, koje je zapravo poziv na izražavanje vlastitih očekivanja, daje više detaljnih podataka. Ako ih sumiramo, ono što studenti očekuju da će "dobiti" od učenja engleskog na visokoškolskoj razini su osnove komunikacije, da će moći primijeniti jezik u stvarnom poslovnom okruženju, da će taj jezik biti vezan uz struku kojom će se baviti te da će se uz razvijanje fluentnosti i vokabulara moći izražavati bez straha i tako lakše prezentirati radove, ugovarati poslove i projekte. Bitna im je komunikacija, ali i da nastava bude zabavna, zanimljiva i moderna uz primjere iz stvarnog života. Očekuju i kreativniju nastavu uz manje gramatike, ali i više vježbi izgovora.

Zaposlenici

Kod zaposlenika su prikupljeni podaci dali sljedeće rezultate: njih 7 se engleskim koristi povremeno, 6 gotovo svakodnevno, 5 svakodnevno i 2 često. Odgovor "Nikada" nitko nije odabrao. Iz navedenoga proizlazi da je engleski jezik često zastupljen u poslovanju, neovisno o struci.

Zaposlenici su prema vlastitoj samoprocjeni prema ZEROJ-u procijenili da je njihova razina jezika B2 (njih 10), a slijedi B1 (njih 5). Ako usporedimo s razinom studenata, te se dvije razine poklapaju.

Zaposlenici smatraju da je u njihovom radnom okruženju potreban Poslovni engleski, kojeg slijedi Engleski za posebne namjene. Iz ovoga slijedi da su očekivanja studenata opravdana što se najpotrebnije vrste jezika tiče.

Značajnija razlika vidljiva je u vještini koju zaposlenici smatraju najpotrebnijom/najkorisnijom u njihovom radnom okruženju - najviše odgovora "svakako" pridodali su čitanju. Iz ovoga je vidljivo da se komunikacija u poslovnom okruženju ne svodi samo na komunikaciju govorom, već i pismom.

Zaposlenici se u pogledu toga koliko je važno pojedino područje engleskog jezika u radnom okruženju slažu sa studentima da je Poznavanje vokabulara od važnosti za struku, a slijedi Fluentnost u komunikaciji.

Posljednje pitanje u obliku preporuke kao obavezna tema, područje, dio gramatike i slično u nastavi engleskog jezika na visokoškolskoj ustanovi spomenute su različite poslovne situacije uz gramatiku i vokabular koji su potrebni u svakodnevnim situacijama, razvijanje govornih vještina, ali i pisane poslovne komunikacije.

ZAKLJUČAK

Na temelju dobivenih rezultata i usporedbom mišljenja studenata i zaposlenika, dolazi se do nekoliko zaključaka.

U nastavu engleskog jezika potrebno je svakako uključiti poslovni engleski jezik i svakodnevne situacije uz naglasak na jezik koji je vezan uz pojedinu struku. Pri

tome bi trebalo raditi na konverzaciji, poboljšanju i fluentnosti komunikacije. Očekivanja studenata u većoj se mjeri poklapaju s realnom situacijom u radnom okruženju. Jedino čega studenti nisu svjesni jest da se poslovna komunikacija odvija i u govornom i pisanom obliku.

Da bi sve to bilo učinkovito primijenjeno u nastavi, potrebne su promjene. Potrebna je modernizacija. Međutim, moramo biti svjesni ograničenja: nastavnik kao pojedinac ne može mijenjati kurikulum. No, silabus je u našim rukama. Na temelju analize predstavljene u ovome radu, u nastavi treba koristiti multimediju, slušati iskustva studenata koji rade, personalizirati nastavu koliko je to moguće te što manje predavati ex cathedra. Silabus treba prilagoditi analizi potreba i iskustvima iz privrede i struke. To može biti uspješno ako uključimo i studente u izgradnju i implementaciju silabusa.

Prema ovim rezultatima i prema samoj situaciji u nastavi, analizu potreba trebalo bi provoditi na početku i na kraju semestra - prvo kao usmjerenje za nastavnika za semestar i grupu koju trenutno podučava, a drugo kao vodič i smjernicu za prilagođavanje i kalibriranje silabusa u sljedećim semestrima i za nadolazeće grupe. To uključuje i pripremu i izradu vlastitih materijala u slučaju neadekvatosti postojećih te, što se čini posebno važnim, njihovo redovito nadograđivanje i adaptiranje. Na kraju, studentima je potrebno pružiti vještine i alate za samostalno učenje i nakon što nastava završi - pružiti im učinkovite predloške za rad kao i vještine samostalnog učenja koje se može nadovezati na cjeloživotno učenje kao jedan od fokusa obrazovanja u dvadeset i prvom stoljeću.

Uzevši u obzir da je preliminarno istraživanje već pružilo zanimljive i poticajne rezultate, javlja se potreba za daljnjim, detaljnijim istraživanjem. U tome bi istraživanju trebalo uključiti veći broj ispitanika, te nastavnike ESP-a jer će njihova iskustva na tercijarnoj razini sigurno pružiti vrijedan uvid u situaciju i potaknuti na učinkovitije prilagođavanje silabusa. Nastavnike u školama stranih jezika također treba uključiti u studiju iz razloga što oni imaju direktan pristup odraslim polaznicima i time izravan input struke. Daljnje istraživanje uključivalo bi također i razgovore s

ispitanicima licem u lice, kako bi se na taj način i samo istraživanje moglo adaptirati i komplementirati u svome tijeku (Chostelidou, 2010). Posebno relevantno čini se osmisliti detaljnija pitanja vezana uz pojedine vještine kako bi se zadaci izravnije i neposrednije mogli vezati uz rezultate istraživanja. U tome kontekstu može se provoditi analiza učinkovitosti pojedinih tipova zadataka: individualni/grupni rad, tradicionalne metode (čitanje/prevođenje, gramatički zadaci) i moderne metode (rješavanje problema, situacijski jezik) (Sárdi, 1997).

Engleski je jezik postao važna komponenta, kako privatnog, tako i poslovnog života. Nastava tog jezika mora pružiti učinkovite vještine i sadržaje koji osnažuju i usmjeravaju, te se prvenstveno baziraju na iskustvima struke i podacima iz stvarnog svijeta. Time se nudi zaključak da je polje istraživanja i analize te nastave u ustanovama tercijarnog obrazovanja koliko nužno toliko i zanemareno polje znanstvene aktivnosti.

LITERATURA

- Chostelidou, D. (2010). A needs analysis approach to ESP syllabus design in Greek tertiary education: A descriptive account of students' needs. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 4507-4512. doi: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.03.721>
- Geng, C. (2014). Syllabus Design for Business English Based on Need Analysis. *Studies in Literature and Language*, 9(2), 53-56. doi: <http://dx.doi.org/10.3968/n>
- Hutchinson, T., & Waters, A. (1987). *English for Specific Purposes*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kovačić, A., Kirinić, V., & Divjak, B. (2009). Linguistic Competence in Tertiary-Level Instruction English and Its Relevance for Student Mobility. *Journal of Information and Organizational Sciences*, 33(1), 25-37.
- Rahman, M. (2015). English for Specific Purposes (ESP): A Holistic Review. *Universal Journal of Educational Research*, 3(1), 24-31. doi: 10.13189/ujer.2015.030104
- Sárdi, C. (1997). Needs-based syllabus design for students of English in Hungarian technical universities. *ASP*, 15-18, 285-304. doi: <https://doi.org/10.4000/asp.3168>

INFORMACIJE O AUTORIMA

Lana Mesmar Žegarac

Sveučilište Sjever
Trg dr. Žarka Dolinara 1, 48000 Koprivnica
e-mail: lana.mesmar.zegarac@unin.hr

Ivana Grabar

Sveučilište Sjever
Trg dr. Žarka Dolinara 1, 48000 Koprivnica
e-mail: ivana.grabar@unin.hr